

DE GEELDERS & HET DOMMELDAL

Om het Natuurnetwerk Brabant te realiseren, verwerft ARK Natuurontwikkeling gronden in Het Groene Woud. Dat doen we in het kader van het project Brabants Goud in Het Groene Woud. Per 1 december 2022 beschikken we over ruim 345 hectare grond. De ARK-methode: we verwerven gronden, zorgen voor de natuurinrichting en het tijdelijk beheer ervan. Na enkele jaren dragen we de ontstane natuur over aan andere beheerders. Ons meest recente Brabants Goud-perceel dat we toevoegden, ligt in Tregelaar (Oirschot).

FEEST!

GEBOORTEBOS IN DE SCHEEKEN

Op 26 november jl. plantten zo'n tweehonderd kinderen, ouders, opa's en oma's de eerste driehonderd bomen van het geboortebos van de gemeente Boxtel. Dat gebeurde op een ARK-locatie (circa zes hectare groot) aan de Smalvelderstraat in Liempde, in het gevarieerde leembosgebied van De Scheeken. ARK zorgde voor de organisatie en de bomen op deze plantdag, Natuurwerkgroep Liempde begeleidde de planters en zorgt vanaf nu ook voor het onderhoud van het geboortebos. Voor ARK is het Boxtelse initiatief waardevol: de bomen dragen bij aan het herstel van de waardevolle, natte leembossen in de streek. Dat de kinderen én hun (groot)ouders daar zelf bij meehielpen, geeft het 'werken aan een mooie toekomst voor mens en natuur' een extra impuls.

Op het ARK-perceel aan de Smalvelderstraat in Liempde plantten kinderen en hun (groot)ouders zelf nieuwe bomen aan • GEMEENTE BOXTEL

BIJZONDERE SOORT IN DE GEELDERS

DE GRAUWE KLAUWIER

Het is een broedvogel die het decennialang hard te halen had in Nederland: de grauwe klauwier. Dankzij de toename van ruige, halfopen gebieden met struweel en jonge bomen weet deze zeldzame soort zijn weg naar Brabant weer te vinden. Zo is er dit jaar nog een paartje waargenomen in De Geelders.

De grauwe klauwier is allesbehalve kleurloos: de vogel heeft een rossig verenkleed, een grijze kop en een zwart 'Zorro-masker' bij de ogen. De populatie grauwe klauwieren holde in Nederland en België in de afgelopen eeuw hard achteruit. Oorzaak: de teloorgang van

Een grauwe klauwier in 2022 in De Geelders • DIRK EIJKEMANS

kleinschalig, extensief gebruikt cultuurlandschap met prooien als insecten en andere kleine dieren. Ook in natuurgebieden kwamen grauwe klauwieren steeds minder voor. Dieptepunt was het jaar 1985: toen bleek de grauwe klauwier verdwenen te zijn uit grote delen van de Lage Landen. In Brabant raakt de populatie bijna veertig jaar later langzaam weer op peil dankzij de voorzichtige verbetering van het leefgebied. Vooral in natuurgebieden waar gerichte maatregelen worden genomen (zoals de aanleg van bossen met boszomen), zien vogelaars sinds 2018 weer grauwe klauwieren 'opduiken', ook jonge exemplaren. Dat gebeurde onlangs dus in De Geelders. Ook in De Maashorst neemt hun aantal toe, net zoals in diverse natuurgebieden rondom Tilburg waar deze soort sinds enkele jaren succesvolle broedpogingen onderneemt.

PARTICULIEREN GEVEN DE NATUUR EEN IMPULS

Het zijn niet alleen natuurorganisaties die zich inzetten voor de natuur in Het Groene Woud. Ook particulieren helpen hard mee. Zoals de familie De Kort-Kühnen en de familie Korsten die het gebied nabij de Beeksche Waterloop een waardevolle, groene impuls geven.

*De waterspitsmuis
 SAXIFRAGA, RUDMER ZWERVER*

Op deze kaart staan de gronden aan de Beeksche Waterloop waar extra aandacht is voor de waterspitsmuis

De familie De Kort-Kühnen was de eerste particulier die zich met de omvorming van gronden besloot in te zetten voor de natuur. Grenzend aan de Beeksche Waterloop realiseerde ze op voormalig hooiland – en met hulp van ARK – het nieuwe natuurgebiedje de Kaatsche Plak van 1,6 hectare, net buiten Gemonde. En ook de familie Korsten, met grond aan de Beeksche Waterloop en aan de Kaatsche Plak, heeft actie ondernomen: samen met ARK diende ze een plan in bij het Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB) om hier ruim acht hectare natuur te ontwikkelen. Omdat ARK hier zelf ook grond in eigendom heeft die de bestemming ‘natuur’ krijgt, ontstaat hier nu een aaneengesloten natuurgebied van maar liefst zeventien hectare. Dit gebied gaat functioneren als een belangrijke stapsteen tussen De Geelders en het Wijboschbroek, met extra aandacht voor het creëren van ideale leefomstandigheden voor de zeer zeldzame waterspitsmuis. De inrichting van het gebied vindt plaats vanaf de tweede helft van 2023 en gebeurt onder leiding van Janneke van Engelen (ARK).

Wegedoorn
 SAXIFRAGA, JAN VAN DER STRAATEN

BIJZONDERE WAARNEMINGEN

HEERENBEEK EN VELDER: KWETSBAAR MAAR KRACHTIG

Hoe is het gesteld met de bestaande natuur in Het Groene Woud? Op de grens tussen Heerenbeek en Velder zagen Bert Maes en Lodewijk van Kemenade eind 2022 bij een inventarisatie dat de droogte de natuur hier kwetsbaar maakt, maar dat het gebied nog altijd krachtig is.

De laatste keer dat Maes het gebied inventariseerde, is twaalf jaar geleden. Zijn bevindingen van toen leidden tot het boek *Inheemse Bomen en Struiken van Het Groene Woud. Verrassende oude Boskernen in historisch Landschap*. Het verschil met 2010 is dat de droogte nu zichtbare sporen achterlaat. Zo is de watergang naast de grenswal en de aangrenzende bospercelen van Heerenbeek ineens wel

toegankelijk (terwijl dat voorheen niet zo was). Verder zijn de populaties wegedoorn, tweestijlige meidoorn, wilde kardinaalsmuts en Gelderse roos zeer klein. Ook groeien en bloeien er nog maar weinig exemplaren van de hybride koraalmeidoorn en hingen er dit jaar weinig bottels aan de meidoornstruiken.

WAARDEVOL NATUUR- EN CULTUURHISTORISCH LANDSCHAP

Toch is het niet allemaal kommer en kwel, want grote populaties zijn er gelukkig ook nog. Zoals die van de zwarte bes en (wilde) gewone vogelkers, vooral bij Heerenbeek. Verder troffen Maes en Van Kemenade een gevarieerd soortenpalet aan met de gewone esdoorn, de fijnspar, de grove den en de Canadapopulier. Ook de Hollandse iep, de Amerikaanse vogelkers, de zwarte noot, hulst en tuinvariëteiten van inheemse soorten groeien er volop. Hun conclusie is: de grens tussen Heerenbeek en Velder is nog altijd een waardevol natuur- en cultuurhistorisch landschap dat het niet gemakkelijk heeft, maar wel genoeg potenties.

HYDROLOGISCH HERSTEL LEEMSKUILEN

‘ONZE AANPAK WÉRKT!’

‘Leemskuilen’ is één van de deelgebieden van Savendonk waar ARK nieuwe en robuuste natuurgebieden ontwikkelt. Afgelopen najaar is het grootste deel van de werkzaamheden voltooid. “We zijn enorm trots op de resultaten van het hydrologisch herstel”, vertelt Jelle van Zanten van ARK.

Dat herstel bereikte ARK door de sloten te dempen die de aangrenzende oude boskernen ontwaterden. “Daardoor houdt het gebied veel meer water vast”, legt Jelle uit. “Verder hebben we een klein deel van de sloten minder diep gemaakt. De afwatering langs de Geelderseweg hebben we juist uitgediept zodat de nabijgelegen boomkwekerij droge voeten houdt. Dit alles leidt ertoe dat de al bestaande én nieuwe natuur natter, robuuster en veel aantrekkelijker wordt als leefgebied voor allerlei plant- en diersoorten.”

SPONTANE BOSONTWIKKELING

Er gebeurde nog meer: er is een grote slenk gegraven die tijdelijk water kan vasthouden én water ‘flauw’ afvoert op de afwatering langs de Geelderseweg. Met de grond die bij

Leemskuilen op Savendonk • DIRK EIJKEMANS

het afgraven vrijkwam, zijn terreindelen glooiend opgehoogd en diverse sloten gedempt. Verder zijn de grasmatten en bovenste toplaag verwijderd zodat er een goed kiembed ontstaat voor bomen en struiken uit de omgeving. “Zo stimuleren we de waardevolle, spontane bosontwikkeling. Tegelijkertijd ontstaat er een gevarieerd reliëf met hoge droge en lage natte plekken. Omstandigheden dus, die de soortendiversiteit stimuleren.”

HERSTEL BIODIVERSITEIT

Dat die aanpak vruchten afwerpt, laten de kleinere slenken zien die een paar jaar geleden zijn gegraven in Leemskuilen. “Hier is spontane bosverjonging ontstaan met wilgen, berken en elzen. We zien hier ook al bijzondere planten verschijnen, zoals de veldrus, een zogenoemde ‘grondwaterafhankelijke graslandsoort van voedselarme milieus’. Waar de veldrus groeit, is vaak sprake van ijzerrijk kwelwater. En dat is een indicator dat het graven van slenken enorm bijdraagt aan het herstel van de biodiversiteit.” Ook is al kruipend zenegroen waargenomen, een bosplant die in vochtige moerasbossen groeit. “Precies wat we willen zien bij het herstel van de leembossen. Het bewijst dat onze aanpak werkt.”

EVEN VOORSTELLEN

THIJMEN VAN HEERDE

Sommige inwoners van gemeenten in Het Groene Woud zijn hem misschien al tegengekomen: Thijmen van Heerde, de nieuwe projectleider binnen het ARK-team dat actief is in Het Groene Woud. “Ik heb de meest waterrijke gebieden ‘onder mijn hoede’ gekregen”, vertelt hij. En daar is hij méér dan blij mee, “want als er water in de buurt is, dan weet je: dáár gebeurt wat!”

Thijmen werkt sinds 1 november 2022 bij ARK. Daarvóór was hij veertien jaar werkzaam als boswachter bij Staatsbosbeheer. “In die functie heb ik veel aan publiekscommunicatie gedaan. Daarnaast was ik ook jaren boswachter ‘Ecologie’ waarbij ik plant- en diersoorten inventariseerde en mijn collega’s adviseerde over het beheer ervan.” Hij deed dit destijds onder meer in de stadbossen van Almere, bij de Oostvaardersplassen, in de Weerribben en de laatste jaren bij Nijmegen in de Gelderse Poort en het Rijk van Nijmegen.

Thijmen op verkenningstocht bij de Dommel, er hoogte van Selissen in Boxtel

ONDERWATERWERELD

“Wat al deze gebieden gemeen hebben: wáter!”, vertelt hij enthousiast. “Ik heb de onderwaterwereld altijd prachtig gevonden. Daar waar het helder is, ga ik gerust snorkelen. Verbeeld je geen Caraïbische taferelen met kleurige vissen want die heb je in Nederland niet. Maar geloof mij dat de verwondering er echt niet minder om is: de rijke plantengroei, de talloze vissen in schutkleuren, de waterinsecten... De onderwaterwereld is niet alleen fantastisch, het waterleven is ook enorm belangrijk voor het leven op het land. Voor talrijke vogels en andere dieren is het een onmisbare, cruciale voedselbron.”

HET GROENE WOOD ONTDEKKEN

Als projectleider bij ARK kan hij zijn hart ophalen. Want de gebieden waarin hij sinds kort actief is, hebben ‘water’ als centraal thema: Spooronk met het watermolenlandschap, Selissen bij de Dommel in Boxtel en het nieuwe gebiedje net buiten Het Groene Woud: Sompen en Zoolslagen in de gemeente Heusden. “Om deze en de andere gebieden te leren kennen, ben ik nu vooral op pad met mijn collega-projectleiders. Ook trek ik er per fiets of wandelend op uit, de gebieden in. Prachtig om de oude leembossen te zien en hoe water ook hier de aanjager is van de versterking van natuur en biodiversiteit.”

‘MET OPA VISSEN’

Thijmen was als kind al graag buiten. “Ik ging vroeger met mijn opa – een echte natuurliefhebber – vaak op pad. Vissen bijvoorbeeld. Op mijn achtste wist ik al: ik word boswachter. En dat is gelukt. Nu zet ik bij ARK een volgende stap door iets te gaan betekenen op landschapsniveau. Met plannen voor een robuuste natuur en doorlopende natuurverbindingen. Niet dat ik me nu opsluit op een kantoor achter de computer, want ik wil alles met eigen ogen zien en ervaren. Mijn hart blijft ook bij ARK liggen waar het altijd lag: bij het ‘buiten zijn.’”

Thijmen is volop actief op social media. Op Twitter en Instagram deelt hij zijn bewondering voor en verwondering over alles wat hij ziet en meemaakt. Volg Thijmen ook op Twitter: @bosw8erthijmen of Instagram: @boswachterthijmen.

DE FLADDERIEP

DE LEEMBOSBOOM BIJ UITSTEK

De fladderiep is in onze streken een nogal zeldzame leembosboom. Bert Maes vond er in 2010 enkele in Het Groene Woud. Maar omdat de boom in het verleden vrijwel niet werd aangeplant, is het een weinig bekende soort. Herkenbaar is-ie wel als je hem ziet, met bloemklokjes aan lange stelen en vaak gigantische wortels, zichtbaar onderaan de stam.

Een reusachtige fladderiep met de kenmerkende plankwortels • GER VAN DEN OETELAAR

De aankomende vruchtjes op steeltjes van de fladder- of steeliep • BERT VERVOORT

De fladderiep of steeliep (*Ulmus laevis*) bloeit in maart en april. Daarna krijgt de boom bladeren met tweeslachtige bloemen die als een bundeltje roodbruine klokjes aan lange twijgen hangen en in de wind fladderen. Vandaar de naam 'fladderiep'. Ook de naam 'steeliep' komt voor omdat de bloeiwijzen aan steeltjes hangen. De helmknoppen van de bloemen zijn rood. De vrucht is een gevleugeld, eirond en gewimperd nootje dat in mei van de boom valt. De fladderiep wordt tot 35 meter hoog en kan kenmerkende plankwortels vormen voor een extra stevige worteling in drassige grond. Oude exemplaren van de fladderiep sneuvelen nog wel eens door de iepziekte die wordt veroorzaakt door een schimmel. Al is het aantal slachtoffers lager dan onder de bekendere ruwe iep en gladde iep. De iepenspintkever die de schimmel verspreidt, legt zijn eitjes liever onder de bast van deze laatste twee soorten.

Jan van Dingenen

ONMISBARE VRIJWILLIGERS

JAN VAN DINGENEN

Jan van Dingenen (80) is als echte plantenkenner al jaren in de bossen van Het Groene Woud te vinden. Mét camera. Want alles wat hem opvalt en verrast, legt hij vast. Zijn bevindingen deelt hij met de leden van de plantenwerkgroep van Natuurwerkgroep Liempde én met de rest van de wereld via zijn eigen website. “Puur hobby”, vertelt hij. “Vogels, insecten en andere dieren vind ik trouwens ook erg interessant. Maar die zijn moeilijker te bekijken, want die vliegen of lopen weg.” En lachend: “Planten blijven staan, dat is toch wat gemakkelijker.”

Jan groeide op in Hapert. De bossen en heide daar hebben een onvergetelijke indruk achtergelaten, zo blijkt. Want in Het Groene Woud kan hij geen genoeg krijgen van de Kampina. “Oók bos en heide ja, dat voelt erg vertrouwd. Ik vind het er prachtig. Bijzonder: je hebt daar ook lariksen staan. Die zie je niet zoveel meer. Wat mij betreft zijn dat de mooiste naaldbomen die we hier hebben.”

VAN KAMPINA TOT DE SCHEEKEN

Hij wandelt veel over de Kampina, al trekt hij er ook vaak op uit naar Velder, De Scheeken en De Geelders. Zijn camera gaat dan altijd mee. “Je hebt in deze streek ontzettend veel verschillende soorten planten. Sommige groeien op plaatsen waar je ze niet verwacht. Of ze bloeien vroeger in het seizoen dan we gewend zijn. Dat is dan meteen reden om er nog wat beter naar te kijken. Of ik zie een insect waarvan ik weet: ‘die en die plant móet dan in de buurt zijn’. En dan ga ik daarnaar op zoek.”

VROEGE LENTE

Deze struintochten onderneemt hij ook al jaren als vrijwilliger bij de Natuurwerkgroep Liempde. Samen met een groepje andere plantenliefhebbers en -kenners van deze vrijwilligersclub biedt hij inzicht in welke planten er in bijvoorbeeld De Geelders groeien en hoe ze het ‘doen’ gedurende de seizoenen. “Mijn eigen favoriete seizoen? Dat is de vroege lente”, vertelt Jan. “Dan zie je de eerste groene blaadjes. Er komt weer leven in de natuur.” Ook buiten de grenzen van Nederland kan de natuur rekenen op Jans warme belangstelling. Vakanties rond de Middellandse Zee leverden al (digitale) fotoboeken vól op van tropische plantenfoto’s en kleurige bloemenbeelden.

SCHRIJVEN

Voordat Jan in Liempde kwam wonen, was Zuid-Limburg zijn thuisbasis. Hij werkte bij DSM en was in zijn vrije tijd onder meer lid van IVN. In die hoedanigheid deed hij talrijke plantinventarisaties in en om ‘zijn’ dorp Ulestraten. “Je vindt daar heel andere plantsoorten dan hier in Brabant. Dat heeft onder meer te maken met de löss en de hellingen in het landschap. Je krijgt dan een heel andere biotoop dan hier op de zandgronden.” Hij schreef toen, en ook nu nog, veelvuldig over zijn bevindingen, onder meer in het magazine De Natuurgids van IVN Limburg. Allemaal om zijn kennis te delen “en omdat ik er plezier in heb om erover te schrijven.”

RIJK DIGITAAL ARCHIEF

Dat schrijven doet hij sinds 2010 ook op zijn eigen website die hij de titel ‘Meestal over planten’ meegaf. Jarenlang vulde hij deze met vele foto’s en beschrijvingen, “vooral van planten maar soms ook van bijvoorbeeld insecten en slakken.” Het leverde een rijk archief op van wat de natuur te bieden heeft, keurig gerangschikt en gebaseerd op eigen ervaringen en degelijk bronmateriaal. “Ik heb nog een hele stapel te verwerken onderwerpen liggen”, lacht hij. “Als ik eraan toe kom, breid ik de website nóg verder uit.” Nieuwsgierig naar Jans verzamelde werken? Neem dan een kijkje op www.van-dingenen-over-planten.nl.

De bever • MARK ZEGHUIS

NIEUW MAAR TOCH VERTROUWD

NIEUWSBRIEF BRABANTS GOUD

Vanaf januari 2023 zal deze nieuwsbrief over De Geelders & het Dommeldal worden samengevoegd met de ARK-nieuwsbrief Kampina & Baest. De gecombineerde nieuwsbrief krijgt dan meteen een nieuwe naam: Brabants Goud. De naam verwijst naar 'Brabants Goud in Het Groene Woud', het grote ARK-project waarin we werk maken van natuurontwikkeling in het hart van Brabant, van De Geelders tot het Dommeldal, van De Scheeken tot Velder, van de Beerze tot de Kampina – en alles wat daar omheen ligt. De nieuwsbrief Brabants Goud verschijnt maandelijks. Ontvangers van de huidige nieuwsbrieven krijgen de vernieuwde nieuwsbrief automatisch per mail toegestuurd.

VOOR MENS EN DIER

DOMMELPLEZIER

Eén van de particuliere grondeigenaren waarmee ARK samenwerkt, zijn Frans en Tossy de Man-Pollmann. Zij hebben grond aan de Dommel bij Liempde die ze veranderden in een natuurgebiedje. Hun perceel breidden ze een tijdje geleden uit met een aanliggend stuk land van ARK waardoor er nog meer ruimte is om de natuur haar gang te laten gaan. Frans en Tossy genieten daar niet alleen zelf van, ook de dieren hebben het landje ontdekt zoals een bevergezin, een sperwer en de waterral, een bijzondere en schaarse broedvogel. Frans en Tossy maakten onlangs opnames van deze bewoners.

- Bekijk hier de beelden van een [bever met jong](#).
- Bekijk hier de beelden van [sperwer met prooi](#).
- Bekijk hier de beelden van de [waterral](#).

VRAGEN STAAT VRIJ!

Heeft u vragen, opmerkingen of suggesties? Mail ze naar ARK-projectleider Ger van den Oetelaar: ger.vandenoetelaar@ark.eu.

Deze nieuwsbrief is een initiatief van het Geeldersberaad en het Dommeldalberaad. Inmiddels ontvangen meer dan 1200 geïnteresseerden de nieuwsbrief over De Geelders en het Dommeldal direct in hun mailbox en wordt hij in vele netwerken verspreid. Wilt u deze nieuwsbrief ook ontvangen? U kunt zich aanmelden onder vermelding van 'Aanmelden nieuwsbrief Brabants Goud' via info@ark.eu. Wilt u zich afmelden? Dat kan eveneens via info@ark.eu onder vermelding van 'Afmelden nieuwsbrief Brabants Goud'.

GEELDERSBERAAD: Provincie Noord-Brabant, Groen Ontwikkelfonds Brabant, gemeenten Sint-Michielsgestel, Boxtel, Meierijstad, Waterschap De Dommel, ZLTO, Brabants Landschap, Staatsbosbeheer, Bosgroep-Zuid, Marggraff Stichting, Harry Suilen Advies en ARK Natuurontwikkeling.

DOMMELBERAAD: Provincie Noord-Brabant, gemeenten Sint-Michielsgestel, Boxtel, Meierijstad, Son en Breugel, Waterschap De Dommel, Brabants Landschap, Staatsbosbeheer, Harry Suilen Advies, Rentmeesters Meijs en Van Soest en ARK Natuurontwikkeling.